

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ
माननीय न्यायाधीश डा. भरत बहादुर कार्की
आदेश

070-WH-0041

विषय : बन्दीप्रत्यक्षीकरण ।

काभ्रेपलाञ्चोक जिल्ला नयाँगाउँ गा.वि.स. वडा नं २ घर भै हाल कारागार कार्यालय
जगन्नाथ देवलमा थुनामा रहेको दिनेश भन्ने भिमलाल श्रेष्ठ १

रिट निवेदक

विरुद्ध

काठमाडौं जिल्ला अदालत, तहसिल शाखा बबरमहल, काठमाडौं १

विपक्षी

कारागार कार्यालय जगन्नाथ देवल, त्रिपुरेश्वर, काठमाडौं १

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ३२, १०७ बमोजिम यस अदालतको
असाधारण अधिकारक्षेत्र अन्तर्गत दायर भएको प्रस्तुत रिट निवेदनको संक्षिप्त तथ्य एवं आदेश
निम्न बमोजिम रहेको छ :-

१. रिट निवेदनको व्यहोरा :

म निवेदकलाई मिति २०६७/८/१९ गतेका दिन जाहेरवाली बौद्ध २५ लाई जवर्जस्ती
करणी गर्ने उद्योग गरी सोही वारदातमा जाहेरवालीको घडी, सिक्री समेतका सामानहरु
जवर्जस्ती चोरी गरी लगेको भन्ने अभियोगमा म निवेदक उपर जवर्जस्ती करणी उद्योग र
जवर्जस्ती चोरी मुद्दाको अभियोगमा लगाई काठमाडौं जिल्ला अदालतमा मुद्दा दायर गरेकोमा
काठमाडौं जिल्ला अदालतले मिति २०६८/२/१८ गतेका दिन फैसला गर्दा वादी दावी बमोजिम
जवर्जस्ती करणी उद्योगतर्फ ३ वर्ष कैद हुने र जवर्जस्ती चोरीतर्फ १ महिना १५ दिन कैद तथा
रु. २२,५००/- जरिवाना भै सो जरिवाना वापत समेत कैद नै हुनेगरी फैसला गरेको अवस्था
छ । सो फैसला उपर म निवेदकले पुनरावेदन नगरी बसेको अवस्थामा विपक्षी काठमाडौं जिल्ला
अदालत, तहसिल शाखाले मिति २०६८/८/२ गतेको च.नं. १०६३ को कैदी पूर्जी मलाई दिएको

र सो कैदी पूर्जीमा मलाई कैदतर्फ ३ वर्ष १ महिना १५ दिन र जरिवाना रु. २२,५००/- भै सो वापत पनि कैद नै गर्नुपर्ने हुँदा २ वर्ष ६ महिना कैद समेत गरी जम्मा ५ वर्ष ७ महिना १५ दिन कैदमा राखी मिति २०६७/८/२० गतेदेखि प्रतिवादी थुनामा रहेको देखिँदा मिति २०७३/४/५ गतेमात्र थुनाबाट छाडिदिनु भन्ने व्यहोरा रहेछ । सो कैदी पूर्जीमा मुलुकी ऐन, दण्ड सजायको महलको दफा ८, १० र ४१ नं. समेतको विपरीत कैद हद नगरी कैदी पूर्जी दिएकोले कैदी पूर्जी संशोधन गरी कैद हद गरी संशोधित कैदी पूर्जी उपलब्ध गराई पाऊँ भनी मिति २०७०/२/२७ को द.नं ११२१ को निवेदन विपक्षी काठमाडौँ जिल्ला अदालतमा दर्ता गराएकोमा मैले कानून बमोजिम भुक्तानी गर्नुपर्ने कैद मिति २०७०/८/१९ मा समाप्त भै मिति २०७०/८/२० मा कैद मुक्त हुनु पर्नेमा सो मितिसम्म पनि विपक्षी काठमाडौँ जिल्ला अदालत, तहसिल शाखाबाट सो संशोधित कैदी पूर्जी उपलब्ध नगराएकोले बाध्य भै मिति २०७०/८/२१ गतेका दिन पुनः कैद हद गरी संशोधित कैदी पूर्जी उपलब्ध गराई तत्काल थुना मुक्त हुन पाऊँ भनी निवेदन लेखेको थिएँ तर काठमाडौँ जिल्ला अदालतबाट उक्त निवेदन माग अनुसार कैद हद गरी संशोधित कैदी पूर्जी उपलब्ध गराउनु पर्नेमा मिति २०७०/८/२६ गतेका दिन निवेदन माग बमोजिम कैद हद गरी रहन परेन कानून बमोजिम गर्नु भनी आदेश भयो ।

जवर्जस्ती चोरी गरेतर्फ १ महिना १५ दिन कैद र रु. २२,५००/- जरिवाना भै सो जरिवाना वापत पनि कैद नै हुने गरी जरिवाना वापत २ वर्ष ६ महिना गरी चोरीतर्फ ७ महिना १५ दिनको कैद सजायलाई जवर्जस्ती करणी उद्योगतर्फको ठूलो हदको ३ वर्ष कैदमा खामी (हद गरी) मिति २०६७/८/२० बाट मिति २०७०/८/१९ सम्म कैदमा राखी मिति २०७०/८/२० गते थुनाबाट छाडिदिनु भन्ने संशोधित कैदी पूर्जी उपलब्ध गराउनु पर्नेमा उल्टै कैद हद गरी रहनु परेन भनी आदेश भएको छ । मिति २०६८/८/२ को कैदी पूर्जीमा ३ वर्ष १ महिना १५ दिन कैद भनिएको छ, जबकि चोरीतर्फ भएको १ महिना १५ दिनको कैद पनि जवर्जस्ती करणी उद्योगमै हद हुनेमा सो समेत नगरी ३ वर्ष १ महिना १५ दिनको कैद तोकको कानून विपरीत छ । मुलुकी ऐन, दण्ड सजायको ८ नं. मा ठूलो खत हुने अपराध गरेकोमा सो सजायहरु मध्ये ठूलो सजाय भएपछि अरु सानो सजाय हुने खत खापिदैन भन्ने, ऐ. १० नं. मा “ऐनमा पटक वा खत खाप्नु भन्ने लेखिएको बाहेक एकै कागजका मुद्दामा २ वा सो भन्दा बढी ऐन लगाई खत पटक खापी सजाय गर्नु परेमा कैद हुने कलममा जुन ऐनको ठूलो सजाय छ, सोही ऐनले मात्र सजाय

गर्नुपर्छ । अरु ऐनको खत खाप्नु हुँदैन” भन्ने प्रष्ट कानूनी व्यवस्था समेत छ । विपक्षी काठमाडौं जिल्ला अदालतले कैद हद गरी संशोधित कैदी पूर्जी उपलब्ध नगराएकोले मात्र मिति २०७०/८/२० देखि गैरकानूनी थुनामा बस्नु परेको अवस्था छ । विपक्षी काठमाडौं जिल्ला अदालतले मलाई जवर्जस्ती करणी उद्योगतर्फ ३ वर्ष कैद र चोरीतर्फ ७ महिना १५ दिन कैद नै गर्ने गरी गरेको फैसलामा मेरो विमती होइन । साथै ठहर खण्डमा पनि मेरो विमती होइन तर ठहर खण्डको विपरीत नहुने गरी तपसील खण्ड हुने हुँदा तपसील खण्डले ठहर खण्डको ठाउँ लिन हुँदैन । ठहर खण्डले एउटा मुद्दामा ३ वर्ष कैद र अर्को मुद्दा जरिवाना वापत समेत गरी २ वर्ष ७ महिना १५ दिन कैद हुने भनेपछि सो मुद्दाहरु मध्ये ठूलो हदको कैदमा सानो कैदको सजाय हद (खापी) हुनु पर्नेमा फैसलाको तपसील खण्डमा ५ वर्ष ७ महिना १५ दिनको कैद लगत कसी असूल गर्नु भनी स्पष्ट उल्लेख भएको भन्दै कैद हद नहुने गरी भएको आदेश त्रुटिपूर्ण र बदरभागी छ ।

दण्ड सजायको ४१ नं. ले पनि “एकै मानिसलाई एकै वा धेरै मुद्दाको धेरै कलमको कैद ठेक्नु परेमा जुन कलममा कैदको सबभन्दा ठूलो हद छ, सो हद ननाघ्ने गरी एकै वा धेरै मुद्दामा एकै वा धेरै कलममा गरी कैद ठेक्नु पर्छ” भनी प्रष्ट रुपमा कैद हद हुने व्यवस्था गरेको छ । यसबाट पनि के प्रष्ट हुन्छ भने प्रस्तुत मुद्दामा पनि ठूलो कैदमा सानो कैद हद भै म निवेदक थुनामुक्त हुनुपर्ने प्रष्ट छ । ठहर खण्डको, जवर्जस्ती करणी उद्योगमा ३ वर्ष कैद, जवर्जस्ती चोरीमा १ महिना १५ दिन कैद र जरिवाना रु. २२,५००/- हुने र सो वापतको पनि कैद नै २ वर्ष ६ महिना हुने भनेपछि ती बसै जोडेर ५ वर्ष ७ महिना १५ दिन हुने भए पनि छुट्टाछुट्टै मुद्दा भएका कारण छुट्टाछुट्टै कैद भै ठूलो कैदमा सानो कैद हद हुने कानूनी व्यवस्था भएकोले तपसीलमा छुट्टाछुट्टै मुद्दाको जोडेर ५ वर्ष ७ महिना १५ दिन भनी प्रष्ट लेखिएको छ भनी भन्दैमा त्यसले मान्यता पाउन सक्दैन । विपक्षी काठमाडौं जिल्ला अदालतको तहसिल शाखाबाट भएको आदेश कानून विपरीत छ ।

अतः माथि उल्लिखित आधार, प्रमाण, कानूनी व्यवस्था र सम्मानित सर्वोच्च अदालतबाट प्रतिपादित नजीर र सिद्धान्त समेतका आधारमा म निवेदक एउटै वारदातका माथि उल्लिखित २ वटा मुद्दामा भएको फैसलाका आधारमा मिति २०६७/८/२० देखि कैदमा रही आएको र सो कैद मिति २०७०/८/१९ मा भुक्तान भै मिति २०७०/८/२० गतेदेखि गैरकानूनी थुनामा रहे

भएको अवस्थामा कैद हद भै मिति २०७०/८/२० मै कैद मुक्त हुनु पर्नेमा विपक्षी काठमाडौं जिल्ला अदालतले कैद हद गरी संशोधित कैदी पूर्जी उपलब्ध गराई विपक्षी कारागारलाई थुना मुक्त गर्नु भनी पत्राचार गर्नु पर्नेमा कैद हद नहुने गरी भएको विपक्षी अदालतको मिति २०७०/८/२६ को आदेश, ५ वर्ष ७ महिना १५ दिन कैदमा राख्नु भनी काठमाडौं जिल्ला अदालत, तहसिल शाखाको मिति २०६८/८/२ को कैदी पूर्जी, ऐ. काठमाडौं जिल्ला अदालत, तहसिल शाखाको मिति २०६८/२/१८ को फैसलाको तपसील खण्डको देहाय १ को जम्मा कैद ५ वर्ष ७ महिना १५ दिनको कैद लगत कसी भन्ने सो हदसम्मको फैसलाको तपसील खण्डले मेरो कानूनी तथा संवैधानिक हकमा प्रत्यक्ष असर पुऱ्याउनुका साथै मुलुकी ऐन, दण्ड सजायको ८, १० र ४१ नं. समेतको विपरीत हुँदा बदर गरी विपक्षीको माथि उल्लिखित गैरकानूनी काम कारवाहीले मेरो संविधान प्रदत्त मौलिक हकमा प्रत्यक्ष हनन् पुऱ्याई गैरकानूनी थुनामा बस्नु परेको हुँदा संविधानको धारा ३२, १०७ समेतका आधारमा विपक्षीहरुका नाममा बन्दीप्रत्यक्षीकरण लगायत जो चाहिने उपयुक्त आज्ञा आदेश वा पूर्जी जारी गरी उक्त काम कारवाही बदर गरी म निवेदक विपक्षी कारागारबाट तत्काल थुना मुक्त हुन पाऊँ भन्ने समेतको रिट निवेदन व्यहोरा ।

२. यस अदालतबाट भएको प्रारम्भिक आदेश :

यसमा के कसो भएको हो ? निवेदकको माग बमोजिम बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश किन जारी हुनु नपर्ने हो ? यो आदेश प्राप्त भएको मितिले बाटाको म्याद बाहेक ३(तीन) दिनभित्र महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयतर्फ लिखित जवाफ पठाउनु भनी यो आदेश र रिट निवेदनको एक प्रति नक्कल समेत साथै राखी विपक्षीहरुलाई सूचना दिई त्यसको बोधार्थ महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमा पठाई दिनु । साथै निवेदकले काठमाडौं जिल्ला अदालत, तहसिल शाखामा दिएको निवेदनका सम्बन्धमा फैसला कार्यान्वयन अधिकारीले मिति २०७०/८/२६ मा गरेको आदेश सहितका सम्बन्धित मिसिल काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट भिकाई नियम बमोजिम गरी पेश गर्नु भन्ने समेतको यस अदालत एक न्यायाधीशको इजलासबाट मिति २०७०/९/२८ मा भएको आदेश ।

३. विपक्षीहरुबाट पेश भएको लिखित जवाफको व्यहोरा :

निज प्रतिवादी दिनेश भन्ने भिमलाल श्रेष्ठ भएको जवर्जस्ती करणी उद्योग र जवर्जस्ती चोरी मुद्दामा निजलाई ३१।१५ कैद र रु. २२,५००।- जरिवाना भई सो जरिवाना वापत समेत

कैद नै हुने ठहरी मिति २०६८/२/१८ मा भएको फैसला बमोजिम निज प्रतिवादीलाई यस अदालतको च.नं. १०६३ मिति २०६८/८/२ मा कैद ठेकी कैदी पूर्जी जारी भएको हो । निवेदकले मिति २०७०/२/२६ मा कैदी पूर्जी संशोधन गरी कैद हद गरी संशोधित कैदी पूर्जी पाउँ भनी यस अदालतमा निवेदन गरेकोमा उक्त निवेदन पेश हुँदा यस अदालतबाट मिति २०६८/२/१८ मा भएको फैसलाको तपसील खण्डमा प्रतिवादी निदेश भन्ने भिमलाल श्रेष्ठलाई ५ । ७ । १५ (पाँच वर्ष ७ महिना १५ दिन) कैदको लगत कसी कैद म्याद ठेकी पठाई कैद गर्नु भन्ने स्पष्ट उल्लेख भएको र सोही बमोजिम यस अदालतबाट कैद म्याद ठेकी कैदी पूर्जी जारी गरिएको हुँदा निवेदकको निवेदन माग बमोजिम कैद हद गरिरहन परेन कानून बमोजिम गर्नु भन्ने मिति २०७०/२/२७ मा फैसला कार्यान्वयन अधिकारीबाट कैद हद गर्न नपर्ने आदेश भएको अवस्था छ । फैसलाको तपसील खण्डमा नै स्पष्ट रुपमा उल्लेख गरिसकेको अवस्थामा फैसला बमोजिम ठहरेको कैद वापत कायम भएको बेरुजु लगतका आधारमा कैद म्याद ठेकी पठाएको यस अदालतको कानून बमोजिम काम कारवाहीबाट निवेदकको निवेदन माग बमोजिम संविधान प्रदत्त हकमा आघात पुगेको अवस्था नहुँदा निवेदन माग बमोजिमको बन्दीप्रत्यक्षीकरण लगायतको आदेश जारी हुने अवस्था नहुँदा प्रस्तुत निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्ने समेतको काठमाडौं जिल्ला अदालत समेतको लिखित जवाफ व्यहोरा ।

काठमाडौं जिल्ला अदालतको च.नं २७६७ मिति २०६७/९/१६ को (स.फौ.नं. १५४२) तथा काठमाडौं जिल्ला अदालतको च.नं. १०६३ स.फौ.नं. १५४२ मिति २०६८/८/२ को कैद म्याद ठेकी पठाइएको पत्रानुसारले मिति २०६७/९/१६ देखि जवर्जस्ती करणी उद्योग र जवर्जस्ती चोरी मुद्दामा यस कारागारमा थुनामा रहेका र अधिकार प्राप्त निकाय तथा अधिकार प्राप्त अधिकारीको आदेशले थुनामा राखिएको हुँदा यस कार्यालयका हकमा रिट खारेजयोग्य छ खारेज गरिपाउँ भन्ने समेतको कारागार कार्यालय जगन्नाथदेवलको तर्फबाट ऐ.का कारागार प्रमुखले यस अदालत समक्ष पेश गरेको लिखित जवाफ ।

नियम बमोजिम पेशी सूचीमा चढी निर्णयार्थ यस इजलास समक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत रिट निवेदनमा निवेदकका तर्फबाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ताद्वय श्री शम्भु प्रसाद पोखरेल, श्री गिरीराज दाहालले हाम्रो पक्षलाई जवर्जस्ती करणी उद्योगको ३ वर्ष कैदमा जवर्जस्ती चोरीतर्फको ७ महिना १५ दिनको कैद सजायलाई हद गरी मिति २०७०/८/१९ गतेसम्म थुनामा राख्नसम्म

मिल्ने हो तर विपक्षी काठमाडौं जिल्ला अदालतले पक्षले कैद हद गरी पाउँ भनी दिएको निवेदन उपरको आदेश गर्दा कानूनको मनसाय विपरीत आदेश गरेको छ । विपक्षी निकायबाट जवर्जस्ती करणी उद्योगतर्फको ३ वर्ष कैदमा जवर्जस्ती चोरीतर्फको २ वर्ष ७ महिना कैद सजाय जोडी ५ वर्ष ७ महिना १५ दिन कैदमा राख्ने गरी गरेको आदेश तथा कैदी पूर्जी मुलुकी ऐन, दण्ड सजायको ८, १० र ४१ नं. विपरीत छ तसर्थ उक्त आदेश गैरकानूनी भएकोले बदर गरी बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेशद्वारा पक्षलाई थुनामुक्त गर्नु भनी विपक्षीहरुका नाउँमा आदेश जारी हुनुपर्दछ भनी बहस प्रस्तुत गर्नुभयो ।

विपक्षी कारागार कार्यालय जगन्नाथदेवल समेतका तर्फबाट उपस्थित विद्वान सहन्यायाधिवक्ता श्री किरण पौडेलले निवेदकलाई जवर्जस्ती करणीको उद्योग वापत र चोरी वापत गरी २ वटा कसूरमा सजाय भएको हो । सो सजायको खत खाप्ने व्यवस्था दण्ड सजायको ४१ नं. ले गरेको छैन । कानून बमोजिम भएको थुनुवा पूर्जीका आधारमा निवेदकलाई कारागार कार्यालय जगन्नाथदेवलमा थुनामा राखिएको हुँदा यसलाई गैरकानूनी भन्न मिल्ने नहुँदा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी हुने अवस्था छैन रिट खारेज हुनुपर्दछ भनी बहस प्रस्तुत गर्नुभयो ।

मिसिल अध्ययन गर्दा यी रिट निवेदकले मूलतः म निवेदकउपर एउटै वारदातका जवर्जस्ती करणी उद्योग र चोरीको मुद्दामा भएको काठमाडौं जिल्ला अदालतको फैसलाका आधारमा मिति २०६७/८/२० देखि कैदमा रहेको र सो कैद मिति २०६७/८/१९ मा भुक्तान भएकोमा २०६७/८/२० गतेदेखि गैरकानूनी थुनामा रहेको अवस्था छ । २ वटा मुद्दामा भएको काठमाडौं जिल्ला अदालतको फैसलामा फैसलाको ठहर खण्डले जवर्जस्ती करणी उद्योगमा ३ वर्ष कैद र जवर्जस्ती चोरीमा १ महिना १५ दिन कैद तथा जरीवाना रु.२२,५००। र सोवापतको कैद नै २ वर्ष ६ महिना हुने गरी २ मुद्दामा भएको फैसलाले ठहर्‍याएको कैद जोडेर ५ वर्ष ७ महिना १५ दिन हुने भए पनि छुट्टाछुट्टै मुद्दा भएका कारण छुट्टाछुट्टै कैद भै ठूलो कैदमा सानो कैद हुने कानूनी व्यवस्था भएबाट ५ वर्ष ७ महिना १५ दिन भनी प्रष्ट लेखिएको छ भन्न मिल्ने होइन । म निवेदक मिति २०७०/८/२० मा कैदमुक्त हुनुपर्ने भै काठमाडौं जिल्ला अदालत, तहसिल शाखाले विपक्षी कारागारलाई थुनामुक्त गर्नु भनी पत्राचार गर्नुपर्नेमा कैद हद नहुने गरी भएको विपक्षी काठमाडौं जिल्ला अदालतको मिति २०७०/८/२६ को आदेश, निवेदकलाई ५ वर्ष

७ महिना १५ दिन कैदमा राख्नु भन्ने विपक्षी काठमाडौं जिल्ला अदालतको मिति २०६८/८/२ को कैदी पूर्जी र ऐ. अदालतको, मिति २०६८/२/१८ को फैसलाको तपसील खण्डको देहाय १ को जम्मा कैद ५ वर्ष ७ महिना १५ दिनको कैद लगत कसी भन्ने सो हदसम्मको फैसलाको तपसिल खण्डले संवैधानिक हकमा असर पुऱ्याएको तथा मुलुकी ऐन दण्ड सजाय महलको ८, १० र ४१ नं. समेतकोविपरीत हुँदा विपक्षीका काम कारवाही बदर गरी बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गरी म रिट निवेदकलाई थुनामुक्त गरी पाउँ भन्ने समेतको मूल निवेदन लिई प्रस्तुत रिट निवेदन दायर गरेको देखियो ।

विपक्षी काठमाडौं जिल्ला अदालत तहसिल शाखाको लिखित जवाफ हेर्दा निवेदकले मिति २०७०/२/२६ गते कैदी पूर्जी संशोधन गरी कैद हद गरी संशोधित कैदी पूर्जी पाउँ भनी निवेदन दिएकोमा यस अदालतबाट मिति २०६८/२/१८ मा कैद हद गर्न नपर्ने आदेश भएको हो भन्ने समेत ब्यहोराको प्रतिवाद गर्दै गैरकानूनी थुना नभएको भनी जिकीर लिएको देखिन्छ ।

अब निवेदकको मागबमोजिम विपक्षी काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट भएको मिति २०६८/२/१८ को आदेशले यी निवेदकको संविधान प्रदत्त हकमा असर परी निज गैरकानूनी थुनामा रहनु परेको छ, छैन, निवेदकको मागबमोजिमको आदेश जारी हुन सक्ने हो होइन सो सम्बन्धमा समेत विचार गर्नु परेको छ ।

मिसिल संलग्न काठमाडौं जिल्ला अदालतमा यी रिट निवेदक भिमलाल श्रेष्ठलाई प्रतिवादी कायम गरी दायर भएको जवर्जस्ती करणी उद्योग र जवर्जस्ती चोरी मुद्दामा भएको फैसलाले निजलाई जवर्जस्ती करणी उद्योगतर्फ ३ वर्ष कैद तथा चोरीको १४(२) नम्बरले १ महिना १५ दिन कैद एवं रु. २२,५००/- जरीवाना भै सो जरीवानावापत समेत निज प्रतिवादीलाई कैद हुने ठहरी फैसला भएकोले सो कैद र जरीवाना गरी २ वर्ष ६ महिना समेत जम्मा ५ वर्ष ७ महिना १५ दिनको कैद समेत भै सोको लगत कस्नु भन्ने समेतको फैसला भएको देखिन्छ । आफूउपर भएको फैसलाका सम्बन्धमा यी रिट निवेदकले अन्यथा नभनी फैसलाबमोजिमको सजाय कार्यान्वयनको हकमा निजले उक्त कैद हद गर्न भनी कार्यान्वयनको तहमा काठमाडौं जिल्ला अदालतको तहसील शाखामा निवेदन दायर गरेकोमा सो कैद हद गरी पाउँ भन्ने निवेदनमा हद कायम गरी कैदी पूर्जी संशोधन गरी कैद हद गरी जम्मा ३ वर्षको मात्र कैद कार्यान्वयनको माग गरेको देखिन्छ । उक्त निवेदनमा निजले मूलतः दण्ड सजायको ८ र १० र ४१ नम्बरकोविपरीत

भएको भन्ने जिकीर समेत गरेको देखिन्छ । त्यसरी परेको निवेदनमा काठमाडौं जिल्ला अदालतको तहसील शाखाबाट मागबमोजिम कैद हद गरी रहन परेन भन्ने मिति २०७०/८/२६ मा आदेश समेत भएको छ । सोही आदेशलाई चुनौती दिदै यी रिट निवेदकले प्रस्तुत रिट निवेदन दायर गरी आफ्नो कैदको वैध अवधि २०७०/८/२० सम्म रहेको भनी जिकीर समेत लिएको देखियो ।

यी निवेदकले आफूले गरेको कसूरवापत काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट भएको कैद तथा जरीवानाको सजायलाई स्वीकार गरेको तर विपक्षी अदालतले सजाय कार्यान्वयन गर्ने सम्बन्धमा जारी गरेका कैदी पूर्जी लगायतका विषयमा आपत्ती जनाएको देखिन्छ । निजले रिट निवेदनमा दावी लिएको जिकीरकासम्बन्धमा हेर्दा काठमाडौं जिल्ला अदालतको फैसलाले नै कायम गरेको तपसिलबमोजिम काठमाडौं जिल्ला तहसिल शाखाबाट लगतकायम गरेको देखिन्छ ।

मुलुकी ऐन, दण्ड सजायको महलको ४१ नं.मा भएको कानूनी व्यवस्था दृष्टिगत गर्दा एकै मानिसलाई एकै वा धेरै मुद्दाको धेरै कलमको कैद ठेक्नु परेमा जुन कलममा कैदको सबभन्दा ठूलो हद छ सो हद ननाघ्ने गरी एकै वा धेरै मुद्दामा एकै वा धेरै कलममा गरी कैद ठेक्नु पर्छ । त्यसरी कैद ठेकिएकोमा कैद भुक्तान हुन नपाउँदै अर्को कलममा कैद ठेक्नु पर्ने भयो र अघि ठेकिएको जम्मा कैदभन्दा पछि ठेक्नु पर्ने कलमको हद बढी छ भने अघि कैद ठेक्दा थुनामा परेको मितिदेखि पछि ठेकिएको कलमको हद ननाघ्ने गरी कैद ठेक्नु पर्छ । अघि ठेकिएको कैदभन्दा पछि ठेक्ने कलमको हद घटी रहेछ भने थप कैद ठेक्नु पर्दैन । फैसला, कैदी पूर्जी, कैद ठेक्ने किताबमासम्म खुलाई दिनु पर्छ र पछि ठेकिने कलमको हद घटी भए पनि अघि कैदी गर्दा ठूलो कलमको हद नपुगेको रहेछ भने सो नपुग दिनसम्म पछिल्लो कलममा कैद गर्नुपर्छ । धेरै कलमको कैदको हद बराबर हुन आयो भने सो मध्ये एक कलमको कैद ठेक्नु पर्छ भन्ने देखिन्छ ।

यसरी मुलुकी ऐन, दण्ड सजायको ४१ ले कैदकै सजाय तोकिएकोमा उक्त ४१ नम्बरले. व्यवस्था गरेको भए पनि जवर्जस्ती चोरीको कानूनबमोजिम सजाय गर्दा जरीवाना भै सोवापत पनि कैद गर्नुपर्ने व्यवस्थाअनुसार कैद ठेक्दाको विशेष अवस्थालाई उपरोक्त ४१ नम्बरले समेटेको देखिएन । मुलुकी ऐन चोरीको महलको १४(२) मा भएको कानून व्यवस्था हेर्दा जवर्जस्ती चोरी गर्नेलाई यसै महलको १२ नं बमोजिम सजायको डेढो बढाई सजाय गरी जरिवाना वापत समेत कैद गर्नु पर्छ भन्ने समेतको व्यवस्था भएको देखिन्छ भने उक्त महलको २७ नं मा विगो

जरीवाना कैद वा तीनै थोकमा समेत गर्दा पनि चोरीमा आठ वर्ष, नकबजनी वा जबर्जस्ती चोरीमा दश वर्ष, रहजनीमा बाह्र वर्ष र डाँकामा अठार वर्ष देखि बढी कैद गर्न हुँदैन भनी चोरीको कसूरका हकमा कैद हदको निर्धारण समेत गरेको देखिन्छ । यसरी मुलुकी ऐन चोरीको महलको २७ नम्बरले यस सम्बन्धमा छुट्टै हदको व्यवस्था समेत गरेकोले सो कानूनी व्यवस्थालाई समेत जानाजान अनदेखा गर्न मिल्ने भएन ।

यी रिट निवेदकका हकमा शुरु काठमाडौँ जिल्ला अदालतमा अभियोग दायर हुँदा जबर्जस्ती करणी उद्योग र जबर्जस्ती चोरी मुद्दाको अभियोग लगाइएको र सो अभियोग समेतलाई रिट निवेदकले रिट निवेदन बेहोराभै स्वीकार गरी विपक्षी काठमाडौँ जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला समेतलाई स्वीकार गरी फैसला कार्यान्वयनको रोहमा उक्त मुद्दामा भएको कैद तथा सजायको हद गरी पाउँन माग गर्दै निजले गरेको माग बमोजिम कैद हद नभए उपर मुख्य चुनौति दिई रिट निवेदन दायर गरेको यस्तो अवस्थामा कानूनले नै कैद हदका सम्बन्धमा छुट्टाछुट्टै रुपमा स्पष्ट व्यवस्था गरेको देखिँदा निवेदकको निवेदन जिकीरमा उल्लेख भए जस्तो मुलुकी ऐन, दण्ड सजायको महलको ८, १० र ४१ नम्बर विपरीत भएको भनी सोही निष्कर्षमा पुग्न मिल्ने देखिएन ।

अतः माथि विवेचित आधार कारण समेतबाट यी रिट निवेदकले उठाएको आफ्नो थुना गैरकानूनी हो भन्ने वस्तुगत अवस्थाको विद्यमानता नभएको एवं निजलाई अदालतको फैसलाले लागेको कानून बमोजिमको कैद वापत थुनामा राखेको देखिँदा गैरकानूनी थुना मानी बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेशबाट निजलाई थुनामुक्त गर्न परेन । प्रस्तुत बन्दीप्रत्यक्षीकरण जारी गरी पाऊँ भन्ने निवेदन खारेज हुन्छ । निवेदनको दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार बुझाई दिनु ।

न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु ।

न्यायाधीश

ईजलाश अधिकृत: विष्णुप्रसाद गौतम (रा.प.द्वितिय)

कम्प्यूटर : कल्पना बर्तौला

इति सम्वत् २०७० साल फाल्गुण १६ गते रोज ६ शुभम्.....